

UNIVERZITET U BEOGRADU – FAKULTET ZA SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU
UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

10. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP

Specijalna edukacija
i rehabilitacija DANAS

Zbornik radova

10th INTERNATIONAL
SCIENTIFIC CONFERENCE

Special Education
and Rehabilitation TODAY

Proceedings

Beograd, 25–26. oktobar 2019. godine
Belgrade, October, 25–26th, 2019

UNIVERZITET U BEOGRADU – FAKULTET ZA
SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU
UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

10. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
Beograd, 25–26. oktobar 2019. godine

ZBORNİK RADOVA

10th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
Belgrade, October, 25–26th, 2019

PROCEEDINGS

Beograd, 2019.
Belgrade, 2019

10. MEĐUNARODNI NAUČNI SKUP
SPECIJALNA EDUKACIJA I REHABILITACIJA DANAS
BEOGRAD, 25–26. OKTOBAR 2019. GODINE
ZBORNİK RADOVA

10th INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION TODAY
BELGRADE, OCTOBER, 25–26th, 2019
PROCEEDINGS

IZDAVAČ / PUBLISHER

Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Prof. dr Snežana Nikolić, dekan

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK / EDITOR-IN-CHIEF

Prof. dr Mile Vuković

UREDNICI / EDITORS

Prof. dr Vesna Žunić Pavlović

Prof. dr Aleksandra Grbović

Prof. dr Vesna Radovanović

RECENZENTI / REVIEWERS

Prof. dr Ranko Kovačević, prof. dr Vesna Bratovčić

Univerzitet u Tuzli – Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Tuzla, BiH

Prof. dr Viviana Langher

Università Sapienza di Roma – Facoltà di Medicina e Psicologia, Roma, Italia

Prof. dr Branislava Popović Čitić, doc. dr Slobodan Banković, doc. dr Ljubica Isaković

*Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Beograd, Srbija*

LEKTURA I KOREKTURA / PROOFREADING AND CORRECTION

Maja Ivančević Otanjac, predavač

DIZAJN I PRIPREMA / DESIGN AND PROCESSING

Mr Boris Petrović

Biljana Krasić

Zbornik radova biće publikovan u elektronskom obliku CD

Proceedings will be published in electronic format CD

Tiraž / Circulation: 200

ISBN 978-86-6203-129-7

Objavlјivanje Zbornika radova podržalo je Ministarstvo prosvete, nauke i
tehnološkog razvoja Republike Srbije.

UPOTREBA PRAVIH PRIDEVA KOD GLUVE I NAGLUVE DECE*

Ivana Veselinović^{**a}, Svetlana Slavnić^a, Ljiljana Jeličić^{b,c}^aUniverzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija^bCentar za unapređenje životnih aktivnosti, Beograd, Srbija^cInstitut za eksperimentalnu fonetiku i patologiju govora, Beograd, Srbija

U verbalnom izražavanju gluve i nagluve dece pravi pridevi se nedovoljno upotrebljavaju, a i koriste se u drugačijoj funkciji u rečenici, u odnosu na rečenične konstrukcije dece tipičnog jezičkog razvoja. Cilj rada bio je da se utvrdi, uporedi i razjasni upotreba i funkcije pravih prideva u formiranju iskaza kod gluve i nagluve dece i dece tipičnog razvoja. Istraživanjem je obuhvaćeno 130 učenika starijih razreda osnovne škole, oba pola, prosečnih intelektualnih sposobnosti, bez dodatnih oštećenja. Eksperimentalnu grupu je činilo 50 učenika čije je oštećenje sluha preko 70 dB. Ovi učenici pohađali su škole za gluvu i naglunu decu u Srbiji (40 učenika) i škole za decu tipičnog razvoja (10 učenika). Kontrolna grupa obuhvatila je 80 učenika tipičnog razvoja. Za potrebe istraživanja koristili smo i unapred definisane teme za pisanje četiri sastava različitih žanrova: narativ, deskripcija, ekspozicija i argumentativ, kao i poseban protokol za prikupljanje podataka koji je konstruisan za potrebe ovog istraživanja. Prikupljeni podaci obrađivani su pomoću statističkog paketa SAS 9.3. Pored kvantitativne analize, prikupljeni materijal analizirali smo i kvalitativno. Rezultate istraživanja prikazali smo tabelarno, a najznačajnije rezultate smo i posebno diskutovali. Rezultati istraživanja govore da su deca koja pohađaju škole za gluve i nagluve prilikom formiranja iskaza upotrebila značajno manje pravih prideva od dece tipičnog jezičkog razvoja. Upotreba i funkcije pravih prideva kod dece tipičnog razvoja zavise od pola i razreda koji dete pohađa, a kod gluve i nagluve dece od razreda koji dete pohađa, dominantnog načina komunikacije i dužine primenjenog re/habilitacionog tretmana. Na osnovu rezultata istraživanja zaključili smo da se upotreba pravih prideva u formiranju iskaza povećava sa sazrevanjem i bogaćenjem govorno-jezičkog i vaspitno-obrazovnog iskustva kod gluve i nagluve dece, kao i povećanjem dužine trajanja njihove re/habilitacije na predškolskom uzrastu.

Ključne reči: gluva i nagluva deca, deca tipičnog jezičkog razvoja, pravi pridevi

* Rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektu „Uticaj kohlearne implantacije na edukaciju gluve i nagluve dece“ (br. 179055), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

** ivibarlov@yahoo.com

Uvod

Verbalno izražavanje je dominantan vid sporazumevanja među ljudima (Barlov i sar., 2007). Da bi dete ovladalo govorom, neophodno da postoji dobra organska osnova i kvalitetni podsticaji iz prirodnog i socijalnog okruženja (Jeličić i sar., 2008). Jedan od najbitnijih faktora za razvoj govora i jezika je dobra auditivna percepcija (Maletić i sar., 2016).

Loša auditivna percepcija onemogućava spontano usvajanje govora i jezika (Barlov i Pantelić, 2003). Neadekvatan razvoj govora i jezika negativno se odražava i na kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj osobe oštećenog sluha (Harris, 2014; Shin et al., 2007). Deficit u razvoju bilo koje od komponenti ličnosti deteta, dovodi do mnogobrojnih ozbiljnih problema u komunikaciji, edukaciji, profesionalnom osposobljavanju i socijalizaciji (Pantelić i sar., 2007).

U uslovima narušene auditivne percepcije deca uče govor i jezik na specifičan način, koristeći vid, sluh i pokret (Bojanin, 2015).

Verbalna produkcija gluvih i nagluvih osoba razlikuje se u odnosu na verbalnu produkciju osoba urednog sluha. Nemogućnost percepcije zvuka kompenzuje se vizuelnom percepcijom koja je prvenstveno usmerena na razvoj znakovnog jezičkog izraza. Struktura znakovnog jezika bitno je različita od strukture verbalnog izražavanja. Ovo je i razlog zbog koga se prilikom verbalne produkcije kod gluvih i nagluvih osoba uočavaju specifične konstrukcije, značajno različite u odnosu na verbalne iskaze tipičnih govornika našeg jezika (Kašić i Milošević, 2010). U verbalnom izražavanju gluve i nagluve dece pravi pridevi se nedovoljno upotrebljavaju, a i koriste se u drugačijoj funkciji u rečenici, u odnosu na rečenične konstrukcije dece tipičnog jezičkog razvoja.

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja bio je da se utvrdi, uporedi i razjasni upotreba pravih prideva u formiranju iskaza kod gluve i nagluve dece i dece tipičnog razvoja.

Metodologija istraživanja

Uzorak je obuhvatio 130 učenika starijih razreda osnovne škole, oba pola, prosečnih intelektualnih sposobnosti, bez dodatnih oštećenja. Eksperimentalnu grupu je činilo 50 učenika čije je oštećenje sluha preko 70 dB. Ovi učenici su pohađali škole za gluvu i nagluvu decu u Srbiji (E grupa, 40 učenika) i škole za decu tipičnog razvoja (E1 grupa, 10 učenika). Kontrolna grupa (K) obuhvatila je 80 učenika tipičnog razvoja. Kontrolna grupa ujednačena je sa eksperimentalnom grupom prema polu i razredu u koji su uključena ispitivana deca.

Za potrebe istraživanja koristili smo unapred definisane teme za pisanje četiri sastava različitih žanrova: narativ, deskripcija, ekspozicija i argumentativ (Ivanović, 2014), kao i poseban protokol za prikupljanje podataka koji je konstruisan za potrebe ovog istraživanja.

Statistička analiza dobijenih rezultata istraživanja rađena je programom SAS 9.3. Pored kvantitativne analize, prikupljeni materijal analiziran je i kvalitativno.

Rezultati istraživanja

Tabela 1. Osnovni statistički parametri upotrebe pravih prideva u E, E1 i K grupi

Varijable	AS	SD	SG	Minimum	Maksimum
PRAVI PRID_UU (E)	7,60	6,74	1,06	0	25
PRAVI PRID_N (E)	6,32	5,69	0,90	0	21
PRAVI PRID_P (E)	1,27	1,58	0,25	0	6
PRAVI PRID_UU (E1)	31,80	16,55	5,23	13	67
PRAVI PRID_N (E1)	23,70	11,37	3,60	11	44
PRAVI PRID_P (E1)	8,10	7,11	2,25	1	23
PRAVI PRID_UU (K)	10,51	6,56	0,73	2	31
PRAVI PRID_N (K)	9,00	5,66	0,63	1	29
PRAVI PRID_P (K)	1,52	1,54	0,17	0	7

PRAVI PRID_UU - broj pravih prideva (ukupno upotrebljenih)

PRAVI PRID_N - broj pravih prideva (novih)

PRAVI PRID_P - broj pravih prideva (ponovljenih)

Rezultati istraživanja upotrebe pravih prideva od strane učenika iz sve tri posmatrane grupe (tabela 1) pokazuju da su gluvi i nagluvi ispitanici iz škola za decu tipičnog razvoja upotrebili značajno više pravih prideva (AS = 31,80, SD = 16,55) u odnosu na ispitanike iz škola za gluve i nagluve (AS = 7,60, SD = 6,74), ali i u odnosu na ispitanike tipičnog razvoja (AS = 10,51, SD = 6,56). U okviru grupe ispitanika iz škola za gluve i nagluve bilo je i dece koja nisu upotrebljavala prave prideve. Intervali variranja za upotrebu pravih prideva u okviru sve tri ispitivane grupe ukazuje na velike individualne razlike između dece.

Tabela 2. Uticaj grupe na upotrebu pravih prideva

Varijable	AS (E)	AS (E1)	AS (K)	χ^2 (2)	p
PRAVI PRID_UU	50,06	119,10	66,52	27,11	< 0,001
PRAVI PRID_N	48,96	117,00	67,33	26,68	< 0,001
PRAVI PRID_P	55,81	112,10	64,52	19,19	< 0,001

Neparametrijski ANOVA test pokazao je da postoje statistički značajne razlike između grupa kada je u pitanju upotreba pravih prideva (tabela 2). Za upotrebu ukupnih, novih i ponovljenih pravih prideva postojale su razlike između grupa ispitanika na nivou p < 0,001.

Tabela 3. Uticaj grupe (E, E1 i K) na upotrebu pravih prideva

Varijabla	F	p	LSMean		
			E	E1	K
PRAVI PRID_UU	39,92	< 0,001	7,60 ^a	31,80 ^b	10,51 ^a
PRAVI PRID_N	31,17	< 0,001	6,32 ^a	23,70 ^b	9,00 ^a
PRAVI PRID_P	35,22	< 0,001	1,27 ^a	8,10 ^b	1,52 ^a

Različitim slovima su obeležene prosečne vrednosti najmanjih kvadrata između kojih postoji statistički značajna razlika na nivou p < 0,001 (a, b).

GLM analizom zabeležena je statistički značajna razlika između ispitanika iz škola za gluve i nagluve, gluvih i nagluvih ispitanika iz škola za decu tipičnog razvoja i ispitanika tipičnog razvoja prilikom upotrebe pravih prideva (ukupnih, novih i ponovljenih), Tabela 3. Gluvi i nagluvi učenici iz škola za decu tipičnog razvoja bili su uspešniji od učenika iz škola za gluve i nagluve prilikom upotrebe pravih prideva (+24,2 ukupno upotrebljenih), ali i u odnosu na ispitanike tipičnog razvoja (+21,3 ukupno upotrebljenih). Kada poredimo rezultate dece iz škola gluve i nagluve i rezultate ispitanika tipičnog razvoja, možemo reći da su ispitanici tipičnog razvoja bili uspešniji u upotrebi pravih prideva (+2,91 ukupno upotrebljenih).

Diskusija

Glui i nagluvi ispitanici koji pohađaju škole za decu tipičnog razvoja upotrebili su statistički značajno veći broj pravih prideva, u odnosu na vršnjake iz škola za gluve i nagluve, ali i u odnosu na vršnjake tipičnog razvoja. Ispitanici tipičnog razvoja bili su uspešniji u upotrebi pravih prideva, u odnosu na ispitanike iz škola za gluve i nagluve. Zabeležene su i velike individualne razlike između dece u okviru sve tri ispitivane grupe, zbog značajnih razlika u načinu percepcije, doživljavanja i izražavanja koji zavise od čitavog niza faktora, kao što su intelektualne sposobnosti, socijalno okruženje, čitalačke navike, individualne karakteristike ličnosti, različit stepen razvijenosti govora i jezika, razlike u dužini i kvalitetu re/habilitacije...

Kvalitativnom analizom prikupljenog materijala primetili smo da su kod gotovo sve dece iz škola za gluve i nagluve prisutne u velikom procentu agramatične konstrukcije, ali i besmislene lekseme. Ovaj rezultat u skladu je sa rezultatima velikog broja istraživanja koja govore da je za decu oštećenog sluha karakteristično prisustvo agramatičnih produkcija (Dimić, 2003; Dimić i sar., 2011; Isaković, 2007; Kašić, 2002; Kašić i Milošević, 2010; Pantelić i sar., 2007; Sokolovac i sar., 2016). Kvalitativnom analizom došli smo i do podataka da je u grupi gluve i nagluve dece iz škola za decu tipičnog razvoja bilo svega par agramatičnih konstrukcija, ne više nego što ih je bilo u grupi dece tipičnog razvoja, dok upotreba besmislenih leksema nije zabeležena. Ovakve rezultate tumačimo činjenicom da su svi gluvi i nagluvi ispitanici koji pohađaju škole za decu tipičnog razvoja rano dijagnostikovani, amplifikovani i uključeni u rani intenzivni tretman. Njihov tretman je u predškolskom periodu bio duži od 4 godine i svakodnevni, a nastavio se i tokom nižih i viših razreda osnovne škole (dva do tri puta nedeljno), gde se sistematski radilo na bogaćenju rečnika, korekciji eventualnog agramatizma i razvoju složenijih gramatičkih konstrukcija, kao i pružanju pomoći u savladavanju školskog gradiva. Kroz tretmane koji su pažljivo osmišljeni i izvođeni dete prati čitav tim stručnjaka, sa ciljem da se s punom pažnjom nadzire razvoj govora i jezika, ali i celokupne ličnosti, da se dečije sposobnosti stimulišu, razvijaju i stalno unapređuju, ali i da se eventualne prepreke, poteškoće i problemi preveniraju, na vreme uoče i otklone. Sve ovo doprinelo je da postignuća ove grupe gluve i nagluve dece u upotrebi pravih prideva daleko prevaziđu postignuća dece sve druge dve ispitivane grupe. Izrazito pozitivni efekti rane dijagnostike, amplifikacije i re/habilitacije potvrđeni su od strane brojnih istaživača (Bojanin, 2015;

Đoković i sar., 2010; Montesori, 2016; Ostojić i sar, 2011; Yoshinaga-Itano, 2003; Yoshinaga-Itano et al., 1998). Zbog maksimalno razvijenih sposobnosti gluva i nagluva deca iz našeg uzorka koja pohađaju škole za decu tipičnog razvoja upisana su u ove škole po tipu integracije, a ne inkluzije.

Zaključak

S obzirom da se oštećenje sluha reflektuje na čitavu ličnost, neophodno je da se preventivno deluje. Ukoliko je oštećenje već nastalo, težište rada treba da bude na ranoj detekciji, dijagnostici, amplifikaciji i ranom tretmanu. Rani tretman obezbeđuje sticanje senzornog iskustva, korišćenje plastičnosti centralnog nervnog sistema i sposobnosti dečjeg uma da „upija informacije“ iz okruženja i time oblikuje dete i omogućava mu da se prilagodi socijalnim uslovima. Rani tretman koristi postojeće kapacitete deteta i unapređuje celokupan razvoj ličnosti osobe sa oštećenim sluhom. Pozitivni efekti rane intervencije vidljivi su i u rezultatima ovog istraživanja koji pokazuju da su gluva i nagluva deca koja pohađaju škole za decu tipičnog razvoja (a koja su bila obuhvaćena ranim i intenzivnim tretmanom) postigla značajno bolje rezultate od dece iz škola za gluve i nagluve, ali i od dece tipičnog razvoja. Za razliku od dece iz škola za gluve i nagluve koja su prilikom upotrebe pravih prideva koristila agramatične konstrukcije i besmislene lekseme, u grupi gluve i nagluve dece koja su pohađala škole za decu tipičnog razvoja ovakve konstrukcije nisu zabeležene. Rana intervencija doprinela je da rezultati u ovoj grupi dece budu sličniji rezultatima dece tipičnog razvoja, kao i da njihov govor gotovo izgubi karakteristike govora gluvih.

Literatura

- Barlov, I. i Pantelić, S. (2003). Auditivne sposobnosti u zavisnosti od uzrasta i različitih etioloških činilaca. U S. Jovičić i M. Sovilj (Ur.), *Govor i jezik* (str. 473-478). Beograd: IEFPG.
- Barlov, I., Jeličić, Lj., & Šulović-Petković, K. (2007). Comparative analysis of voices analysis and synthesis ability at hearing impaired and normally hearing children at preschool age. In *The 1st International Symposium in Bosnia and Herzegovina-Cochlear implant in the function of hearing, language and speech development* (pp. 74-76). Sarajevo.
- Bojanin, S. (2015). *Tretman pokretom i savetovanje, reedukacija psihomotorike, relaksacija psihomotorike (Šulc, Beržes), pokret u psihoterapiji*. Drugo, dopunjeno izdanje. Beograd: Pomoć porodici.
- Dimić, N. (2003). *Govorno-jezički deficiti kod gluve i nagluve dece*. Beograd: Društvo defektologa Srbije i Crne Gore.
- Dimić, N., Dinić, M. i Isaković, Lj. (2011). Upotreba osnovnih glagolskih vremena kod gluvih i nagluvih učenika srednje škole. *Beogradska defektološka škola*, 18(1), 19-37.
- Đoković, S., Slavnić, S., Ostojić, S., Kovačević, T. i Barlov, I. (2010). Savremene metode auditornog treninga. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 9(1), 125-140.

- Harris, L. G. (2014). *Social-emotional development in children with hearing loss*. Retrieved from http://uknowledge.uky.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=commdisorders_etds
- Ivanović, M. (2014). *Sintaksičke konstrukcije u pisanom diskursu dece uzrasta od sedam do deset godina*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet.
- Isaković, Lj. (2007). Neke specifičnosti upotrebe leksike kod dece oštećenog sluha i dece koja čuju. *Beogradska defektološka škola*, 3, 17-32.
- Jeličić-Dobrijević, Lj., Sovilj, M. i Barlov, I. (2008). Longitudinalna studija ispitivanja sluha dece obuhvaćene prenatalnim slušnim skriningom. U S. Jovičić i M. Sovilj (Ur.), *Govor i jezik – interdisciplinarna istraživanja, II* (str. 174-197). Beograd: IEFPG.
- Kašić, Z. (2002). Agramatična produkcija i semantička „zbrka“ kod dece ranog školskog uzrasta *Istraživanja u defektologiji*, 1, 113-130.
- Kašić, Z. i Milošević, S. (2010). Sintagma i formiranje iskaza kod gluvih i nagluvih. U J. Kovačević i V. Vučinić (Ur.), *Smetnje i poremećaji: fenomenologija, prevencija i tretman, deo I* (str. 213-229). Beograd: Univerzitet u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Maletić-Sekulić, I., Veselinović, I., Jeličić, Lj., Šijan-Gobeljić, M. & Dragutinović, N. (2016). Positive effects of hearing and speech rehabilitation on lexical fund quality in hearing impaired children. *Vojnosanitetski pregled*, 75(00), 375-375.
- Montesori, M. (2016). *Upijajući um*. Beograd: Miba Books.
- Ostojić, S., Đoković, S., Dimić, N., & Mikić, B. (2011). Cochlear implant-speech and language development in deaf and hard of hearing children following implantation. *Vojnosanitetski pregled*, 68(4), 349-352.
- Pantelić, S., Sovilj, M., Barlov, I. i Stepanović, V. (2007). Efikasnost KSAFA sistema u razvoju govora i jezika kod slušno oštećene dece. U M. Sovilj (Ur.), *Poremećaji verbalne komunikacije-prevencija, dijagnostika i tretman* (str. 354-383). Beograd: Institut za eksperimentalnu fonetiku i patologiju govora.
- Sokolovac, I., Slavnić, S., Komazec, Z., Lemajić-Komazec, S., Škrbić, R. i Manot, D. (2016). Upotreba perfekta kod dece sa kohlearnim implantom. U, *Specifičnost oštećenja sluha-novi koraci*, tematski zbornik radova. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Shin, M. S., Kim, S. K., Kim, S. S., Park, M. H., Kim, C. S., & Oh, S. H. (2007). Comparison of cognitive function in deaf children between before and after cochlear implant. *Ear and hearing*, 28(2), 22S-28S.
- Yoshinaga-Itano, C., Sedey, A. L., Coulter, D. K., & Mehl, A. L. (1998). Language of early- and later-identified children with hearing loss. *Pediatrics*, 102(5), 1161-1171.
- Yoshinaga-Itano, C. (2003). Early intervention after universal neonatal hearing screening: impact on outcomes. *Mental retardation and developmental disabilities research reviews*, 9(4), 252-266.

THE USE OF DESCRIPTIVE ADJECTIVES IN PARTIALLY AND COMPLETELY DEAF CHILDREN*

Ivana Veselinović^a, Svetlana Slavnić^a, Ljiljana Jeličić^{b,c}

^aUniversity of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade, Serbia

^bLife Activities Advancement Center, Belgrade, Serbia

^cInstitute for Experimental Phonetics and Speech Pathology, Belgrade, Serbia

During verbal expression, partially and completely deaf children do not use descriptive adjectives sufficiently compared to sentence constructions in children with typical language development. The research aim was to estimate, compare and explain the use and function of descriptive adjectives during statement formation in partially and completely deaf children and typically developing children. The study included 130 children of both sexes, with average intellectual abilities and without additional impairments. All children attended higher classes of elementary school. The sample was divided into three groups: the first experimental group (E) consisted of 40 children whose hearing loss was more than 70 dB and who attended schools for hearing impaired children; the second experimental group (E1) consisted of 10 children whose hearing loss was more than 70 dB and who attended schools for typically developing children. The control group (K) consisted of 80 typically developing children. A special protocol for data collection was constructed. In addition to this protocol, predefined topics for writing four compositions of different genres were used: narrative, descriptive, exposition and argumentative. The research results suggest that partially and completely deaf children who attend schools for hearing impaired children used significantly fewer descriptive adjectives in sentence constructions compared to typically developing children. The use and functions of descriptive adjectives in typical children depend on the sex and the class while in the group of partially and completely deaf children they depend on sex, dominant mode of communication and the length of applied re/habilitation treatment. Based on the obtained results, it may be concluded that, in the group of partially and completely deaf children, the use of descriptive adjectives during statement formation increases with maturation and richness of speech and language and educational experience.

Key words: partially and completely deaf children, typically developing children, descriptive adjectives

* This paper is a result of the project "Influence of Cochlear Implantation on Education of Deaf and Hard of Hearing Children" (No. 179055), financed by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia.